

SIA FIGIEL, ESCRITORA DE LA SAMOA OCCIDENTAL

Text: LLUÍS BONADA / Fotos: JORDI PLAY

"He donat la veu a la dona de Samoa"

La novel·la 'L'indret d'on venim' és la primera que escriu una dona de la Samoa Occidental i la primera que dóna la veu a la dona d'aquest país del Pacífic. Sia Figiel desmunta el tòpic de la promiscuïtat sexual de Samoa, inventat per Margaret Mead.

La publicació de la traducció catalana del llibre de Sia Figiel *Where We Once Belonged* (*L'indret d'on venim*, Edicions de la Magrana, traducció de Gabriel Planella i Warwick Orr), ha coincidit amb l'estada de l'escriptora a Barcelona, convidada per la Institució de les Lletres Catalanes.

Nascuda a Matautu (Samoa Occidental), el 1967, va completar els estudis universitaris d'història a Nova Zelanda i als Estats Units i ha viscut en ciutats europees diferents, abans de tornar a la seva illa del Pacífic. Abans de *L'indret d'on venim*, premi al millor primer llibre de la Commonwealth del 1997, havia publicat un poema èpic escrit en samoà i en anglès i un recull de peces curtes, *The Girl in the Moon Circle*. La novel·la traduïda per la Magrana és un mosaic de petites històries i d'anècdotes molt reveladores de la vida quotidiana de la Samoa Occidental, dibuixat i compost amb la mirada i la veu ingènues d'una adolescent que s'encara al món dels adults, a la realitat de la vida.

—*Les anècdotes del llibre, com la del duaner que es queda el transformador i l'antena del televisor que uns emigrats envien als parents de l'illa, són reals o inventades?*

—Són reals. Tots els fets es basen en la realitat. Si no, no hauria estat capaç de captar-la, la realitat del meu país. La novel·la és una mirada satírica de la realitat.

—*Què té, de l'autora, la noia protagonista i, alhora, narradora?*

—Em sento temptada de dir que tot, perquè cada autor posa una part de si mateix en els personatges, sobretot en una novel·la escrita en primera persona.

—*Els nens de la novel·la viuen força al marge del món dels adults. És així a Samoa o aquest tret és només una estratègia narrativa?*

—És així. La vida comunal de Samoa deixa els nens sols a vetllar els més petits, mentre els pares treballen. En cert sentit, porten una vida autònoma i, en un altre sentit, agafen el paper dels pares. Però és també un propòsit de la novel·la. La novel·la dóna veu a nens i nenes, i també a dones, que no en tenen, en una societat molt jerarquitzada.

—*L'educació actual que reben els nens a estudi va contra la cultura tradicional del país, cal deïr de la lectura de la novel·la?*

—Sí. L'ensenyament occidental en un ambient indígena vol dir introduir les idees de la cultura occidental de forma que gairebé sempre van en contradicció amb les de la vida tradicional del país.

—*Hi ha un punt d'equilibri entre l'accés dels nens a la cultura occidental i el respecte i conservació de la cultura tradicional?*

—No. Perquè són visions del món completament diferents. De totes formes, es podria arribar a un compromís, a una situació de pacte. I el pacte, em penso, podria consistir a fer l'ensenyament occidental en la llengua indígena.

—*Per sobre de tot, per tant, hi ha d'haver la llengua indígena?*

—Sí. Per exemple, això ja passa a Tonga. Aques-

"El meu llibre 'L'indret d'on venim' és fruit de la tradició literària oral de Samoa; és nou, diferent, sense comparació. No n'he vist cap com el meu. Abans la gent imitava la literatura occidental."

ta és una lliçó que hem après d'illes com Hawaii, on les llengües es troben en camí d'extinció.

—Quina és la situació del samoà a l'escola?

—El samoà és la llengua nacional, la del Parlament, i l'anglès, al carrer, hi és minoritari. La majoria saben una mica d'anglès, però parlen samoà. A l'escola, s'usa el samoà i l'anglès, però l'èmfasi és en anglès, perquè la gent ja confia en la seva llengua. No pas així els emigrats a Nova Zelanda, Austràlia o els Estats Units. Quan arriben al país de rebuda, ho fan amb la idea de progressar dins la nova societat, i per tant han de dominar l'anglès, que és la llengua en què hauran de prosperar. Els de la segona generació, o la tercera a tot estirar, ja no parlen samoà entre ells, encara que ho puguin fer amb pares i avis. Això passa a totes les comunitats d'emigrants que he visitat, malauradament.

—Hi ha dificultats de codificació de la llengua o de dialectalització?

—No. Hi ha, això sí, un argot dels caps de família que parlen amb metàfores que la gent no entèn fàcilment. És la llengua protocol·lària, cerimonial, dels casaments i funerals.

—Hi ha una literatura en samoà?

—Sí. N'hi ha. Poesia, la major part. I contes. La primera novel·la en samoà, la va publicar fa quatre anys un amic meu. Però, si parlem de tradició literària en la nostra llengua, abans del 1830 no n'hi havia, perquè la nostra tradició literària és oral: cançons, poemes, danses...

—El vostre llibre és fill d'aquesta literatura oral?

—Del tot. Ben mirat, he fet un pas més enllà perquè hi barrejo les tècniques de la cultura occidental, de la literatura universal, amb les de la cultura oral. El meu llibre és nou, diferent, sense comparació. No n'he vist cap, com el meu. Abans, la gent imitava la literatura occidental i el meu llibre és radical perquè vull parlar d'allò que conec.

—Quines influències penseu que heu rebut de la literatura universal, quines us han format?

—Em fascina molt la literatura russa, sobretot Dostoievski. Després de llegir les vuit-centes pàgines de *Crim i càstig*, em vaig dir a mi mateixa: "Déu meu, no podré ser mai escriptora". Però després de llegir els llibres de Toni Morrison: "Déu meu —vaig dir-me—, jo tinc una història molt important per explicar". Al marge d'això, cal dir que m'encanta llegir la poesia de Pablo Neruda, el meu déu personal. M'encanta l'escriptura que tracta de temes de gent que lluita en la societat. I l'atractiu d'aquests escriptors, per a mi, és que el seu univers toca els temes que jo tracto personalment.

—Us vàreu plantejar d'escriure el llibre en samoà, per comptes de fer-ho en anglès, tot i que conserveu paraules i frases en samoà perquè considereu rellevant, advertiu, que els lectors de les illes del Pacífic sàpiguen que la seva llengua indígena és respectada?

—No, mai. Senzillament, perquè hi hauria molta feina a fer. Parlant de descolonització, la cosa important és d'escriure en el llenguatge dels colonitzadors, encara que parlem de les nostres històries i de les nostres experiències, per poder arribar a tanta gent com sigui possible. A més, l'ús de l'anglès i del lingo, la barreja de samoà i anglès que faig a la novel·la, és també un reflex de la presència històrica de l'anglès i com l'ha fet servir la gent de les illes.

—Quin impacte literari, social i polític va tenir el vostre llibre a la Samoa Occidental?

—En literatura es considera la primera obra en aquest gènere, no solament a Samoa, sinó a les illes del Pacífic. Per comprendre'n l'impacte que ha tingut a tot el Pacífic, només cal llegir la primera línia del llibre: la protagonista hi parla de la primera vegada que va veure l'interior d'una vagina. El premi internacional li ha donat prestigi i popularitat. També ha causat impacte perquè és el primer que ha escrit una dona al Pacífic, fora de Nova Zelanda, Austràlia o Hawaii. Políticament, el llibre va ser elogiat pel líder de l'oposició, que en va parlar en termes molt favorables i va admetre que s'havia adonat, en llegir-lo, del seu comportament masculista. Els polítics no m'estimen gaire. El ministre de Sanitat m'odia. Visceralment. No sé per què. Però sempre em conviden a dinar.

—Potser perquè no oferiu una

imatge gens idíl·lica del país.

—Sí. Tothom vol ser vist amb bons ulls. Els qui m'odien més són els responsables del turisme.

—Però els turistes hi deuen continuar anant igualment, no?

—Sí. I el primer llibre que compren és el meu.

—Per tant, no tenen motius per a criticar el llibre.

—Però ho fan. M'odien. Mireu, hi ha una cosa interessant a comentar. És tan inusual sentir una noia que explica una història... I una noia jove. Els narradors sempre són un vell o una vella. És molt dur, per a alguna gent, sentir una narradora jove. Però d'una altra banda, per molt radical que sigui el meu llibre, no ha trobat una oposició o un rebuig prou dur dels polítics perquè pensin, bé, són històries de nenes i les històries de nenes no són importants. Així que em deixen estar. Però les colònies d'emigrants que viuen a les altres illes em demanen cons-

"Quan vaig saber que Margaret Mead deia que les dones de Samoa tenen una vida sexual fàcil, vaig comprendre per què, a l'estranger, tothom volia enllitar-se amb mi, puritana i cristiana."

tantment que hi faci lectures.

—Com han rebut el vostre llibre els mestres de les escoles i els professors d'instituts de Samoa?

—No han gosat incloure'l a la bibliografia recomanada, però ja ha entrat com a lectura als estudis universitaris de Nova Zelanda, Austràlia, Estats Units i Londres. El ministre d'Educació de Samoa va dir a una amiga que no l'accepten com a llibre de lectura perquè no volen atabalar els estudiants. Però tots el llegeixen.

—La noia protagonista viu en un ambient poc favorable a la lectura i als estudis superiors. Costa d'entendre que aquesta nena, de gran, es farà escriptora. Com vàreu trobar i alimentar la vocació artística, en aquell ambient?

—Perquè sóc una boja suïcida. Jo també em faig la mateixa pregunta cada dia. Encara en busco la resposta.

—A quina edat vàreu començar a llegir? No pas en l'època de la novel·la. Sembla que només us interessin els herois de televisió.

—No vaig llegir fins que vaig ser adulta. Abans vaig moure'm en l'ambient del teatre i la música. Quan vaig llegir el conegut llibre de l'etnòloga Margaret Mead sobre Samoa, *Arribar a la maduresa a Samoa*, on diu que les dones del meu país tenen una vida sexual fàcil, vaig comprendre per què a l'estranger tothom volia enllitar-se amb mi. I jo venia d'una tradició de tres cerimònies dominicals a l'església cristiana! Vaig adonar-me que, per causa d'aquest llibre que no coneixia, tothom tenia unes idees sobre mi i la meva pretesa promiscuïtat sexual que no corresponien a la realitat, perquè jo era molt puritana. Llavors em vaig dedicar a investigar la imatge de Samoa i vaig descobrir que l'estereotip de Samoa és que som promiscus sexuals.

—Però en el vostre llibre, el sexe hi té un paper preponderant. Les nenes semblen excessivament capficades pel sexe. I els homes casats tenen molts

—Què heu fet durant els primers dies d'estada a Barcelona, convidada per la Institució de les Lletres Catalanes, de la Generalitat de Catalunya?

—Fins ara, passejar amunt i avall de la Rambla. He anat a mar. Crec que és la ciutat més bonica d'Europa, i no entenc per què no hi he vingut abans. Està bé trobar-se en un lloc que té l'esperit de Hemingway, Picasso, Miró, Lorca, tota aquesta gent. He vingut a Barcelona sense plans.

analitza els fets socials, considero la televisió com un dimoni que anihila la narrativa oral tradicional. Qui es pot entusiasmar ara escoltant una història, si pot mirar la televisió? És molt trist. Ha portat el genocidi a la imaginació.

—Les nenes de l'edat de la protagonista llegeixen el vostre llibre?

—Sí. Sobretot a Nova Zelanda. Per mi, és una mica trist perquè, penso, un dia, aquestes nenes hauran de sofrir aquests abusos sexuals o la violència. El llibre té un efecte paradoxal sobre mi. En un sentit em fa feliç perquè arriba a la gent, i en un altre em fa trista perquè vol dir que la gent s'hi reconeix. Al mateix temps diria que, si pot obrir la comunicació entre fills i pares, o de les noies amb les amigues, el resultat no serà tan dolent. Perquè la majoria de temes del meu llibre són tabú. Si el llibre trenca aquest silenci, em sentiré bé.

fills amb unes altres dones.

—Sí, hi és molt present, però la vida sexual és dominada per tants tabús... Cada contacte sexual d'una dona, en el meu llibre, acaba en tragèdia, violència contra ella. O vergonya. No hi ha cap persona en el llibre que gaudeixi amb el sexe, per causa dels tabús. El sexe forma una part important del llibre, amb tots els tabús, perquè la imatge exterior ens presenta com a promiscus sexuals sense límits, sense prejudicis. Les dones paguem un preu molt alt per culpa dels tabús, i això, no ho explica la literatura feta pels forasters.

—Des de la primera pàgina denunciieu que les noies del vostre país són colonitzades per la cultura de la televisió americana. Les tres amigues són conegudes pels noms dels àngels de Charlie, una sèrie. La televisió, penseu, és el primer i més gran atemptat cultural contra la cultura autòctona?

—La televisió és, ni més ni menys, el dimoni. Des del punt de vista d'una escriptora que

